

Samlad rutin för att utreda vårdnad enligt 6 kap. 7-10 §§ FB

Socialkontoret, Motala kommun

Beslutsinstans
Beslutad datum:
Reviderande instans:
Reviderad datum:
Gäller från:

Diarienummer:
Diarienummer:

Samlad rutin för vårdnadsärende 6 kap. 7-10 §§ Föräldrabalken

Inledning

Rutinen bygger på Socialstyrelsens handbok *"Om barnet behöver ny vårdnadshavare"* vilken beskriver socialnämndens ansvar då barn är i behov av en ny vårdnadshavare. I ärenden där våld förekommit har stöd hämtats från Socialstyrelsens kartläggning *"Vårdnadsöverflyttning i samband med våld i familjen"*.

Den som har vårdnad om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov enligt 6 kap. 1 § FB (föräldrabalken) tillgodoses. Vårdnadshavaren ansvarar även för att barnet får den tillsyn som behövs utifrån barnets ålder och utveckling. Vårdnadshavaren är även ansvarig för att sörja för barnets försörjning och utbildning. Det är barnets bästa som ska vara avgörande i alla beslut rörande vårdnad, boende och umgänge, 6 kap. 2 a § FB.

Behov av en ny vårdnadshavare kan uppkomma i olika situationer. Det kan uppkomma i samband med att en eller båda vårdnadshavarna avlider. Barnet kan även ha fostrats i ett annat hem än det biologiska och bedöms ha större anknytning till dess omsorgspersoner varför de kan bedömas lämpliga att överta vårdnaden för barnet. En vårdnadshavare kan bedömas ha brustit i omsorgen för barnet genom bland annat försummelse, missbruk eller att de utsatt barnets andra förälder för våld varför denne inte längre bedöms lämplig att utöva vårdnad för barnet. Socialnämnden är även skyldig att utreda frågan om vårdnad på remiss av domstolen om föräldrar tvistar om vårdnadsfrågan, i dessa fall finns särskild rutin "Rutin för utredning av vårdnad, boende och umgänge".

Socialnämnden har möjlighet att väcka talan i frågan om vårdnad, både avseende överflyttning och ändring i vårdnadsfrågan enligt 6 kap. 7, 8 och 8a §§ FB samt anmäla behov om barnet står utan vårdnadshavare enligt 5 kap. 2 § SoF (socialtjänstförordningen 2001:937). Beslut om att väcka talan om en ändring i frågan om vårdnad samt att anmäla behov av vårdnadshavare till domstol får endast beslutas av socialnämnden och får inte delegeras enligt 10 kap. 5 § SoL (Socialtjänstlagen).

Rutinen beskriver inledningsvis de olika lagrummen för när och hur frågan om vårdnad kan aktualiseras. Rutinen har en samlad beskrivning kring handläggning gentemot socialnämnden samt domstolen.

Bakgrund, de olika lagrummen

Vårdnadsöverflytt enligt 6 kap. 7 § föräldrabalken

Om en vårdnadshavare brister i omsorgen för ett barn avseende missbruk, försummelse eller övrigt som medför en bestående fara för barnets hälsa och utveckling ska rätten besluta om en ändring i vårdnaden. Om båda föräldrarna är vårdnadshavare och endast en förälder brister i omsorgen kan rätten anförtro den andra föräldern att ensam utöva vårdnaden för barnet. Om båda föräldrarna brister i omsorgen kan vårdnaden anförtros åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Om en vårdnadshavare avlidit till följd av våld men EJ av den andre vårdnadshavaren kvarstår den efterlevande föräldrarnas vårdnad om barnet. Socialnämnden behöver då inte agera i vårdnadsfrågan. Om efterlevande förälder inte är vårdnadshavare kan föräldern utses till vårdnadshavare genom beslut av domstolen.

Om en förälder avlidit till följd av våld av den andre vårdnadshavaren kvarstår den efterlevande föräldrarnas vårdnad om barnet. Socialnämnden ska i dessa fall överväga, och bör i regel, väcka talan om överflyttning av vårdnaden.

Socialekreterare som har kännedom om att en vårdnadshavare brister i omsorgen på ett sådant sätt som kan innebära bestående fara för barnet ska kalla till samråd med berörda arbetsgrupper. Se rubriken ”kalla till samråd”.

Vårdnadsöverflytt enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken

Efter två års vård i samma familjehem ska socialnämnden enligt 6 kap 8 § andra stycket SoL och 13 § fjärde stycket LVU (Lagen om med särskilda bestämmelser om vård av unga) särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden. Ett sådant övervägande ska därefter ske var sjätte månad så länge barnet är placerat i samma familjehem. Övervägandet genomförs av uppföljande socialekreterare i Barn- och ungdomsgruppen.

Om SNMU fattar beslut om att vårdnadsfrågan ska utredas lämnas beslutsprotokoll till 1:e socialekreterare i familjerätten som ansvarar för att utse vem som ska utreda vårdnadsfrågan.

Frågan att utreda vårdnadsöverflytt till familjehemmet kan även initieras direkt av socialekreterare i Barn- och ungdomsgruppen. I dessa fall ska 1:e socialekreterare i aktuell grupp kalla till samråd. Se rubriken ”kalla till samråd”.

Vårdnadsöverflytt enligt 6 kap. 8 a § föräldrabalken

När en förälder är varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden kan en förändring i vårdnaden ske enligt 6 kap 8 a § FB.

Att vara varaktigt förhindrad innebär att en förälder under **överskådlig** tid inte kommer att kunna fatta beslut i frågor som rör barnet. Hindret kan bestå i att föräldern, på grund av att han eller hon är skild från barnet varken på egen hand eller via någon annan kan bevaka att barnets samtliga behov tillgodoses. Behov kan även uppstå utifrån att föräldern är försvunnen, exempelvis efter en olycka eller en naturkatastrof. Vidare kan hindret vara av medicinsk art och bestå i att föräldern på grund av till exempel långvarig medvetlöshet eller allvarlig psykisk sjukdom är förhindrad att sörja för sitt barn.

Det är alltså bara mer kvalificerade fall av praktisk oförmögenhet att sörja för barnets behov som avses med begreppet varaktigt hinder.

Bestämmelsen kan också bli tillämplig när ensamkommande barn beviljats uppehållstillstånd.

Vårdnadsöverflytt enligt 6 kap. 9 § föräldrabalken

Om föräldrarna har gemensam vårdnad och en av dem dör blir den andra föräldern automatiskt ensam vårdnadshavare. Om båda föräldrarna dör, ska rätten på anmälan av socialnämnden (5 kap. 2 § SoF) anförtro vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare, enligt 6 kap 9 § första stycket FB. Om endast en av föräldrarna är vårdnadshavare och den föräldern dör, ska rätten anförtro vårdnaden åt den andra föräldern eller, om det är lämpligare åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare. Frågan kan väckas i

domstolen genom ansökan av den andra föräldern eller på anmälan av socialnämnden, se rubrik ”anmälan till domstol då barnet står utan vårdnadshavare”.

Om en förälder som är vårdnadshavare har önskemål om vårdnadshavare efter sin död ska den personen utses, om det inte är olämpligt, enligt 6 kap 10 a § fjärde stycket FB. Det är inte uteslutet att ta hänsyn till önskemål från en förälder som inte varit vårdnadshavare. Om föräldrar som har vårdnaden efterfrågar hjälp att upprätta en handling om vem som ska bli vårdnadshavare om de avlider ska socialnämnden bistå med detta enligt 3 kap 1 § SoL. En sådan handling anses inte upprättad hos socialnämnden och det finns ingen skyldighet att bevara originalet hos nämnden. Det är lämpligt att handlingen förvaras hos vårdnadshavaren.

Överflyttning av vårdnad från särskilt förordnad vårdnadshavare

I de fall vårdnaden har överflyttats till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare och någon av barnets föräldrar, eller båda, vill återfå vårdnaden får rätten besluta om detta efter talan från föräldrarna eller socialnämnden enligt 6 kap. 10 § FB.

En särskilt förordnad vårdnadshavare har rätt att begära att bli entledigad från sitt uppdrag. I de fall barnet har två särskilt förordnande vårdnadshavare och endast den ena begär att bli entledigad ska rätten på talan av en eller dem båda anförtro vårdnaden åt en av dem (6 kap. 10 b § FB). En särskilt förordnad vårdnadshavare kan entledigas om han eller hon vid utövandet av vårdnaden gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller av annan orsak inte bedöms lämplig som vårdnadshavare. Huruvida en särskilt förordnad vårdnadshavare ska entledigas från sitt uppdrag utifrån ovanstående prövas på ansökan från socialnämnden.

Rutin

Ett ärende aktualiseras

Uppgift om att socialnämnden kan behöva utreda vårdnadsfrågan för ett barn/ungdom kan komma till nämndens kännedom på flera olika sätt, exempelvis;

- Internt, dvs det finns kännedom om att vårdnadsfrågan bör utredas då en arbetsgrupp inom socialkontoret har ett aktuellt ärende där frågeställning uppkommit
- Från SNMU där man i samband med övervägande av vården för ett barn också fattat beslut om att utredning om vårdnadsöverflytt till familjehemsförälder ska utredas
- Externt, dvs uppgifter inkommer från annan aktör (Regionen, polisen etc) att barnet står utan vårdnadshavare

Kalla till samråd

1:e socialsekreterare i den arbetsgrupp som tar emot/har kännedom

När en arbetsgrupp inom socialkontoret får information om/har kännedom om att vårdnadsfrågan kan behöva utredas ansvarar 1:e socialsekreterare i aktuell arbetsgrupp för att kalla till ett samråd.

Syftet med samrådet är att överlägga om det finns skäl att inleda utredning samt planera kommande handläggning.

Familjerätten är den arbetsgrupp som ansvarar för att utreda vårdnadsfrågan. Samverkan är viktig då flera arbetsgrupper inom socialkontoret kan ha kännedom om barnet och dess familj.

Vid samrådet lyfts också behovet av god man för barnet och om det behöver anmälas till överförmyndaren (se rubrik nedan).

Det kan finnas skäl att kalla till samråd om socialnämnden får kännedom om att en förälder döms för direkt våld mot barnet eller om en förälder döms för barnfridsbrott (4 kap. 3 § Brottsbalken). Syftet med ett samråd i dessa ärenden är att avgöra om det finns skäl att utreda huruvida föräldern som blivit dömd är lämplig att kvarstå som vårdnadshavare för barnet samt ha möjlighet att förvalta eventuellt skadestånd.

Handläggning

1:e socialsekreterare

Inleda utredning

När det är klarlagt att frågan om vårdnad behöver utredas, inleds utredning enligt 11 kap. 1 § SoL i ärendetyp ”vårdnadsfrågor 7-10 FB” av 1:e socialsekreterare i den grupp som mottagit ärendet.

1:e socialsekreterare i familjerättsgruppen

Utse utredare

Information om att utredning är inledd överlämnas till 1:e socialsekreterare i familjerättsgruppen som utser en eller två ansvariga utredare. Om barnet står utan vårdnadshavare, på grund av dödsfall, ska socialnämnden samma dag inleda utredning och anmäla behov av vårdnadshavare till tingsrätten. Se rubrik ”Anmälan till domstol då barnet står utan vårdnadshavare” för fortsatt handläggning.

Om barnet inte står utan vårdnadshavare men frågan om vårdnad behöver utredas se rubrik ”utredningens innehåll”.

Familjerättssekreterare

Anmälan om behov av god man

I vissa ärenden finns behov av att en god man tillsätts för att bevaka barnets rätt under utredning av vårdnadsfrågan. Skäl till att anmäla behov av god man är bland annat om vårdnadshavare är varaktigt förhindrad utifrån sjukdom eller ett längre fängelsestraff.

Anmälan om god man lämnas till överförmyndaren enligt 5 kap. 3 § SoF eller enligt 11 kap. 1 § FB.

En god man enligt 11 kap. 1 § FB är aktuell då en förälder är dömd för våld/dråp/mord på den andre föräldern i avvaktan på utredning om en särskilt förordnad vårdnadshavare ska tillsättas. En god man har möjlighet att förvalta eventuellt skadestånd som barnet kan komma att tilldömas.

Detta gäller inte om barnet står helt utan vårdnadshavare, då ska socialnämnden göra en anmälan om behov av särskilt förordnad vårdnadshavare istället. Detta görs direkt till tingsrätten enligt 5 kap. 2 § SoF.

Beslut om anmälan enligt ovanstående fattas i verksamhetssystemet.

Anmälan till domstol då barnet står utan vårdnadshavare

Socialnämnden/socialnämndens ordförande

Om barnet står utan vårdnadshavare ska socialnämnden skyndsamt anmäla till domstol att åtgärd behöver vidtas gällande vårdnaden för barnet, anmälan sker enligt 5 kap. 2 § SoF. Beslut om att anmäla behov av vårdnadshavare får inte delegeras enligt, 10 kap 5 § SoL, vilket medför att nämnden kan behöva kallas in till ett extra sammanträde alternativt att nämndens ordförande tar beslut. Anmälan sker i ärendetyp ”vårdnadsfrågor 7-10 FB” där utredning öppnats enligt 11 kap. 1 § SoL.

Om det är möjligt ska förslag till vårdnadshavare lämnas i socialnämndens anmälan. Om förslaget framstår som okomplicerat behöver utredningen bara omfatta den eller de personer som föreslås som vårdnadshavare alternativt att den andre föräldern föreslås som vårdnadshavare.

I särskilda fall kan det vara lämpligare att en tillfällig särskilt förordnad vårdnadshavare utses. En tillfällig särskilt förordnad vårdnadshavare ansvarar inte för barnets faktiska omvårdnad. En tillfällig särskilt förordnad vårdnadshavare utses utifrån dess särskilda kunskaper och erfarenheter och socialnämnden ska efter att denne utsetts till vårdnadshavare verka för en varaktig lösning i vårdnadsfrågan (6 kap. 10 d-e § FB). Att en tillfällig särskilt förordnad vårdnadshavare utses kan vara aktuellt om barnet helt står utan vårdnadshavare och det uppfattas finns motstridiga intressen eller om det vid en första bedömning kring vårdnadsfrågan inte är aktuellt att föreslå en varaktig vårdnadshavare.

Finns det motstridiga intressen i ärendet kan det vara lämpligt att en utomstående person utses. Resurs- och placeringsgruppen har bland sina uppdragstagare personer som är utredda och kan gå in som vårdnadshavare interimistiskt. Information om behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare skickas till RoP-gruppen i VIVA. Beskrivning av barnet och dess behov lämnas också i informationen. Se mer information under rubriken ”tilltänkt vårdnadshavare”.

Om domstolen tar beslut om att interimistiskt utse en person till särskilt förordnad vårdnadshavare inkommer förordnande till socialnämnden att verkställa en vårdnadsutredning.

Utredningens innehåll

Nedanstående information bör alltid finnas med i en utredning gällande vårdnadsfrågan:

- Anledning till utredning och dess syfte

- Barnets situation och behov
- Kartläggning av barnets nätverk
- Barnets behov av umgänge med personer i dess närhet
- Sammanfattning av förekomst i socialregister avseende barn, vårdnadshavare samt tilltänkt vårdnadshavare
- Riskanalys
- Bedömning och förslag till beslut

Vid bedömning om att talan ska väckas att överflytta vårdnaden till en eller två särskilt förordnande vårdnadshavare ska uppgifter om tilltänkt vårdnadshavare/vårdnadshavare tillskrivas utredningen. Uppgift gällande tilltänkt vårdnadshavare ska alltid inhämtas från socialregister samt från polisens misstanke- och belastningsregister.

Om tilltänkt särskilt förordnad vårdnadshavare är en uppdragstagare som är utredd av resurs- och placeringsgruppen ska referensuppgifter inhämtas från ansvarig socialsekreterare.

Utredning vid frågeställning om att överflytta vårdnad till familjehem

Om barnet är placerat i ett familjehem och syftet med utredningen är att ta ställning till om man ska väcka talan om en vårdnadsöverflytt till familjehemmet enligt 6 kap. 8 § FB bör utredningen dessutom innehålla följande:

- Barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflytt
- Barnets relation till familjehemsföräldrarna och biologiska föräldrar
- Familjehemsföräldrarnas förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt
- Familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående

Referentuppgifter

Referentuppgifter kan inhämtas till samtliga utredningar. Utredare ska dock noga överväga behovet av de referentuppgifter som inhämtas. Exempel på referentkontakter kan vara personal inom skola, BVC eller andra som bedöms ha god kännedom om barnet och dess behov. I de fall ett familjehem eller kontaktperson är tilltänkt som vårdnadshavare ska referentuppgifter inhämtas från socialsekreterare i resurs- och placeringsgruppen.

Tilltänkt vårdnadshavare

Socialsekreterare i
resurs- och placeringsgruppen

Socialsekreterare i resurs- och placeringsgruppen ansvarar för att ställa frågan till familjehemsföräldrarna eller utredd kontaktperson om de samtycker till att föreslås som särskilt förordnad vårdnadshavare. I samband med detta ges även information om uppdragets innebörd och att det innebär en redovisningsskyldighet

gentemot överförmyndaren. Särskilda information från överförmyndaren ska överlämnas till tilltänkt vårdnadshavare.

Familjerättssekreterare Ett skriftligt samtycke behöver kunna uppvisas till domstolen från tilltänkt vårdnadshavare. Samtycke upprättas och undertecknas av tilltänkt vårdnadshavare med utredare som vittne.

Bedömning och förslag att väcka talan om överflyttning av vårdnaden

Familjerättssekreterare **Behov bedöms ej föreligga**
Om utredare kommer fram till att det inte finns behov av att göra en ändring i vårdnadsfrågan ska utredningen av avslutas och handlingar läggas till akt. Beslutet delges vårdnadshavare och utredningen skickas hem.

Familjerättssekreterare **Behov av att väcka talan**
Om utredare bedömer att barnet har behov av en ändring i vårdnadsfrågan så delges vårdnadshavare det och utredningen skickas hem tillsammans med information om datum för nämndens sammanträde och vem som ska kontaktas om föräldern önskar företräde.

1:e socialsekreterare familjerättsgruppen Utredningen överlämnas till 1:e socialsekreterare som ansvarar för att utredningen med förslag till beslut överlämnas till socialnämnden.

Socialnämnden Beslut om att väcka talan åligger socialnämnden och får inte delegeras.

Familjerättssekreterare Om nämnden beslutar att väcka talan i domstol om en vårdnadsöverflytt ska stämning upprättas av ansvarig utredare. Beslut från nämnden om att väcka talan i domstol registreras i verksamhetssystemet och utredningen avslutas. Till stämning ska följande handlingar bifogas:

- Utredning
- Beslut från socialnämnden
- Delegationsordning
- Fullmakt från socialchef att driva ärenden i domstol
- Personbevis för barn, nuvarande vårdnadshavare samt tilltänkt vårdnadshavare
- Samtycke från tilltänkt vårdnadshavare

Stämningsansökan skickas tillsammans med ovanstående handlingar till behörig tingsrätt. I samband med att stämning upprättas ska betalning inkomma till tingsrätten. Betalningsunderlag skapas i samband med att stämningsansökan upprättas. Betalningsunderlag (faktura) lämnas till administrativ assistent som ansvarar för att betalningen genomförs skyndsamt.

Behov av sekretess i domstolsprocess

Om behov finns att skydda uppgifter i ärendet inför en kommande domstolsprocess kan socialnämnden i sin stämningsansökan begära sekretess utifrån känsliga uppgifter. Begäran ställs utifrån 36 kap. 1 § 2 st. OSL (offentlighets- och sekretesslag).